

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä esityispalveluista

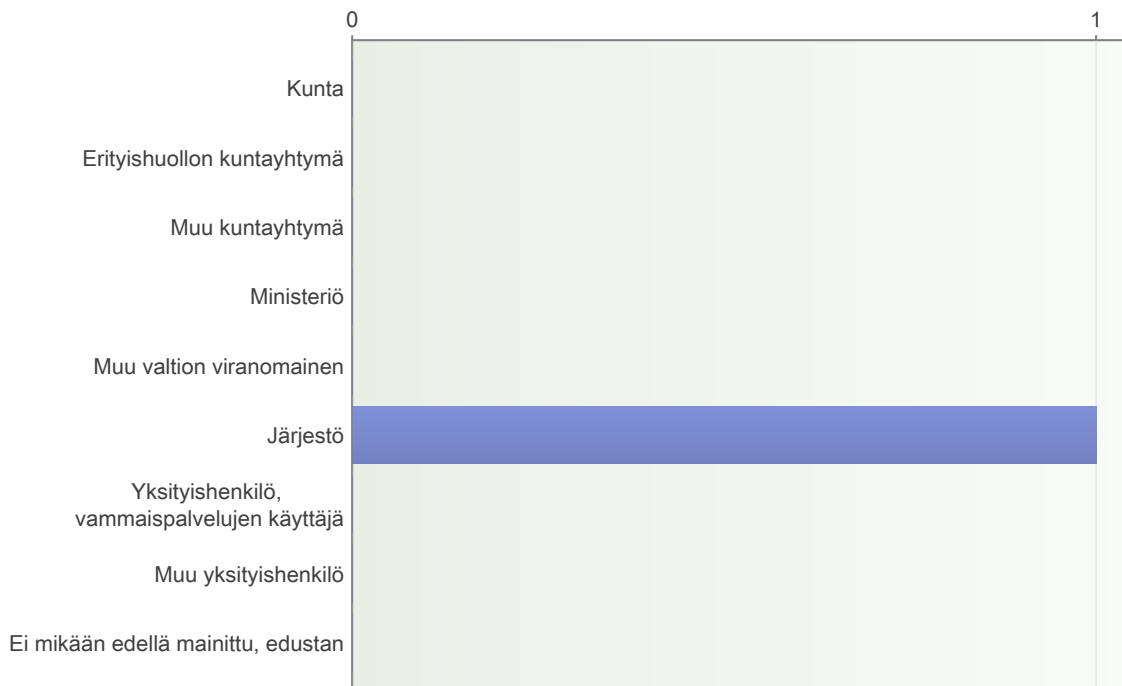
1. 1. Vastaajan taustatiedot

Vastaajien määrä: 1

Etunimi	Sukunimi	Sähköposti	Organisaatio, jota vastaus edustaa	Mahdollinen tarkennus
Elina	Nieminen	elina.nieminen@invalidiliitto.fi	Invalidiliitto ry	Järjestötoiminta ja yhteiskuntasuhteet

2. 2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 3. 1 §:ssä säädetään lain läpileikkaavista periaatteista. Kattaako säännös vammaispalveluille asetetut tavoitteet?

Vastaajien määrä: 1

4. 4. Muita huomioita 1 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Säännös on pääpiirteissään erittäin hyvä. Tästä huolimatta sen kolmas kohta edellyttää vahventamista. Invalidiliitto esittää vahvempaa muotoilua 1 §:n lain tarkoitukseen sen 3) kohtaan; ”luoda edellytykset vammaisen henkilön itsenäiselle suoriutumislle ja itsemääräämisoikeuden toteutumislle;”.

Nyt esitetty muoto edistää ei ole riittävä määre ja se ei käsityksemme mukaan vastaa täysin YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan artiklan 1 kansallisvaltiolle asettamia vaatimuksia siitä, että kaikille vammaisille henkilöille tulee taata täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Tämän lisäksi useissa vammaisyleissopimuksen artikloissa on asetettu kansallisvaltiolle velvoitteita toteuttamaan kaikki asianmukaiset ja lainsäädännölliset, hallinnolliset ja muut toimet yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täytäntöönpanemiseksi (4 artikla) sekä nimenomaisesti toteuttamaan tehokkaat ja asianmukaiset toimet täysmääräiseen osallistumiseen yhteisössä sekä elämään itsenäisesti tarvittavien yksilöllisten asumispalvelujen ja henkilökohtaisen avun turvin (19 artikla).

Yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että eritavoin vammaisten henkilöiden kohtaamat esteet voivat myös poiketa toisistaan hyvinkin paljon. Invalidiliitto tähdentää, että vammaisuus on hyvin heterogeeninen tila, edellä mainittu lausuma ei ole riittävä kattamaan merkittäviä eri vammojen aiheuttamia toimintakyvynrajoitteen eroja. Tämän johdosta sen vaikutukset ovat myös hyvin heterogeenisiä ja näin myös näihin tilanteisiin vaikuttavien palveluiden sisällöt, tarpeet ja kokonaisuudet. Laissa olisi syytä tuoda tämä tarkemmin esille ja samalla tuoda esille vamman aiheuttamat erilaiset esteet: liikkumiseen, ymmärtämiseen, kuulemiseen, näkemiseen jne. Vamman aiheuttamat esteet paikantuvat ympäristöön. Huomiotta on kuitenkin jäänyt se, että näitä tulee konkretisoida myös vamman tai sairauden laadulla, jotka vaikuttavat merkittävästi toimintakyvyn rajoitteeseen ja palvelun laatuun sekä sisältöön. Rajoitteen paikantuminen on näin ollen erilainen, kuten myös sen vaikutus. Erityisen merkittävä vaikutus vamman laadulla on niillä vammaisilla henkilöillä, joilla vamman vaikeusaste on vakava ja joiden riippuvuus palvelusta on välttämätön. Tämä riippuvuussuhteen välttämättömyys vaihtelee vamman vaikeusasteen mukaisesti, mitä ei ole huomioitu lakiluonnoksessa. Tältä osin Invalidiliitto viittaa heikoimmassa asemassa olevien vaikeimmin vammaisten haavoittuvaan asemaan ja oikeuteen saada yksilöllisen tarpeen mukaisesti myös vamman tai sairauden edellyttämän tarpeen mukaisesti palvelut.

5. 5. Onko 2 §:n perusteella selvää, missä tilanteissa sovelletaan erityislakia?

Vastaajien määrä: 1

6. 6. 2 §:n 3 momentissa säädetään soveltamisalan rajauksesta.

Onko rajausta selkeä?

Vastaajien määrä: 1

7. Onko rajausta tarpeellinen?

Vastaajien määrä: 1

8. 7. Muita huomioita 2 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Pidämme soveltamisalaa ja siihen liittyviä yksityiskohtaisia perusteluja erittäin onnistuneina. Erityisesti yksityiskohtaisissa perusteluissa nousee hyvin esille asiakkaan yksilöllinen elämäntilanne ja sen edellyttämä yksilöllinen harkinta. Tämän lisäksi lain soveltamisala rajaa selkeästi vammaispalvelulain soveltamista suhteessa ensisijaiseen sosiaalihuoltolainsäädäntöön rajaamalla soveltamisalan kohteeksi vaikeimmin vammaiset henkilöt, riippumatta henkilön iästä. Molempia rajoituksia on pidettävä perusteltuna jo siitä näkökulmasta, että subjektiivisten oikeuksien voimassaolon edellytys yhteiskuntataloudellisesti kuin yksilöllisesti on kiinni siitä, että kyseessä ei ole yleispalvelut ja palvelut on tarkoitettu kohdistaa suhteellisen pienelle yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa ja erityisratkaisuja tarvitsevalle rajatulle joukolle. Tämän lisäksi yksityiskohtaisissa perusteluissa on selkeästi tuotu esille, että vammaisen henkilön ikääntyminen ei sulje häntä automaattisesti erityispalveluiden ulkopuolelle ja että vammaisella henkilöllä ikääntyminen voi vaikuttaa pitkäaikaisen vamman tai sairauden pahenemiseen tai heikentää toimintakykyä entisestään tai normaalia ikääntymistä aiemmin, jolloin henkilöä olisi tällaisessa tilanteessa edelleen oikeutettu vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin.

Vaikeimmin vammaisten kohderyhmä tulee esille sanamuodosta, jonka mukaisesti lakia sovellettaisiin henkilöön, joka tarvitsee pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoituksen johdosta välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea. Yksityiskohtaisissa perusteluissa viitattu korkeimman hallinto-oikeuden

ratkaisut perustuvat myös nimenomaan vaikeavammaisten palveluihin, koska oikeuskysymykset koskettavat vaikeimmin vammaisten palveluita ja niihin liittyviä oikeuksia. Tämä tulisi tuoda esille selkeämmin vähintäänkin lain yleis- ja yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Invalidiliitto toteaa, että julkisella vallalla on velvollisuus tarvittaessa turvattava positiivisella erityiskohtelulla vaikean vamman tai sairauden johdosta, vammaisen kansalaisen perus- ja sosiaalisten oikeuksien toteuttaminen. Velvoitteella turvataan tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja ehkäistään muodollista yhdenvertaisuutta. Tätä on pidettävä nimenomaan vaikeimmin vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamisen näkökulmasta välttämättömänä ja tarpeellisenä, jotta järjestelmä ei näennäisesti kohtelisi vammaisia ryhmänä yhdenvertaisesti, mikä tosiasiallisesti käytännössä johtaisi haavoittuvammassa asemassa olevien syrjintään. Nyt laissa puhutaan yleisluontoisesti vain vammaisista henkilöistä, eikä siinä ole huomioitu ryhmän sisällä edellytettävään arvioon välttämättömästä positiivisesta erityiskohtelusta ja sen turvasta. Tältä osin viittaamme nimenomaan asumisen tuen palveluun sekä henkilökohtaiseen apuun. Jos tätä ei huomioida on todennäköistä, että palvelujärjestelmien ja julkisten hankintojen ansaintalogiikan mukaisesti tosiasiallisesti käykin niin vastoin lainsäätäjän hyvää tahtoa, että runsaasti, vaativaa apua tarvitsevat vaikeavammaiset eivät saa yhdenvertaisen vammaiskontekstin merkityksessä yhdenvertaisesti osallistumisen ja itsemääräämisoikeuden toteuttamisen edellyttäviä palveluita. Toisaalta samaan aikaan vähemmän apua tarvitsevat saavat todennäköisesti riittävästi palveluita. Nyt luonnos käsittelee näennäisesti vammaisia ryhmänä yhdenvertaisesti mutta ei nosta esille ryhmän sisällä olevia merkittäviäkin palveluihin liittyviä riippuvuussuhteen eroja. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaaminen edellyttää, että eri tilanteissa olevia henkilöitä tulee kohdella positiivisin erityistoimin eri tavoin, jos muussa tilanteessa henkilön oikeudet eivät toteutuisi yhdenmukaisesti. Vaikka lakiluonnos tuo hyvin esille yksilöllisen arvioinnin, ei tämä ole vielä riittävä sille, että ilman vahvennuksia heikommassa asemassa olevien palvelut tosiasiallisesti toteutuisivat yhdenvertaisesti. Kyse on perälaudan asettamisesta. Tästä syystä Julkiselle vallalle kuuluvan positiivisen erityiskohtelun velvoitteen sekä tosiasiallisen yhdenvertaisuuden vuoksi myös vammaisten ihmisten kesken tulee vaikeimmin vammaisten henkilöiden tila tulla selkeämmin ja nimenomaisesti esille myös yksityiskohtaisissa perusteluissa soveltamisalan 2 § 1 momentin määritelmässä.

Toteamme, ettei vaikeavammaisuus ole diagnoosiin tai vamman syntymekanismiin riippuvainen. Vaikeimmin vammaisia ihmisiä on kaikissa eri diagnoosiryhmissä. Myös kehitysvammoissa ja muissa toiminnanohjaukseen liittyvissä ongelmatilanteissa on hyvin vaikea-asteisia ja monialaisia vammoja ja sairauksia, jotka edellyttävät nimenomaisesti positiivista erityissuojaa vaikeimmin vammaisten termin kautta. Myös useat muut toimijat ovat tuoneet esille, ettei vaikeavammaisuus termiä tule liudentaa, jottei vaikeimmin vammaisten oikeudet heikkenisi. Lisäksi soveltamisala suhteessa esitettyyn termiin vammaisen on omiaan aiheuttamaan tulkintaristiriitoja lain valintatilanteissa. Vaikeavammaisen henkilö terminologisesti selkeyttäisi lainsoveltajan lain valintaa yleis- ja erityislainsäädännön välillä.

9. 8. Arvioikaa momenttien tarpeellisuutta lain soveltamisen kannalta.

Palvelutarpeen arviointi sekä palvelujen suunnittelu, toteuttaminen ja toteutumisen seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä asiakaslaki) 9 ja 10 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa vammaisen henkilön ja hänen laillisen edustajansa taikka omaisen tai muun läheisen kanssa.

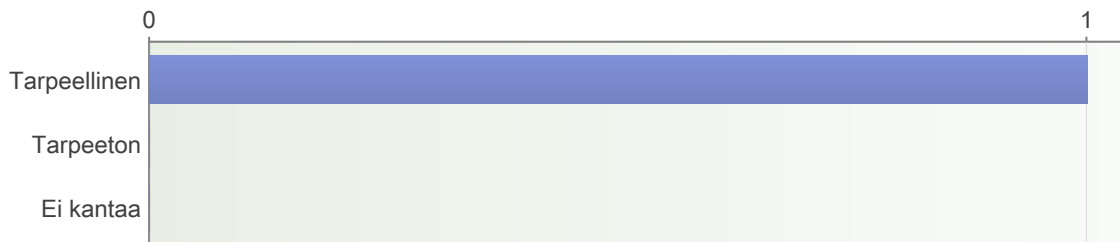
Vastaajien määrä: 1

10. Asiakkaan oikeudesta saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista säädetään asiakaslain 5 §:ssä sekä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta asiakaslain 8, 9 ja 10 §:ssä.

Asiakkaan osallistumisesta palvelutarpeen arviointiin sekä asiakassuunnitelman laatimiseen säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36, 39 ja 41 §:ssä.

Vastaajien määrä: 1

11. Vammaisen henkilön osallistumista on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaisen henkilön on voitava käyttää hänelle soveltuvaa viestintä- ja kommunikointikeinoja ja häntä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa, oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa sekä oman tahdon toteuttamisessa.

Vastaajien määrä: 1

12. Lapsen ja nuoren mielipiteen selvittämisestä säädetään sosiaalihuoltolain 32 §:ssä. Lapselle ja nuorelle on järjestettävä riittävä apu ja tuki tiedonsaantiin, kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen.

Vastaajien määrä: 1

13. 9. Muita huomioita 4 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto toteaa, että itse vammaispalvelut eivät saa olla itseisarvo. Yksityiskohtaisissa perusteluissa tulee vahvemmin korostua, että vammaispalvelut ovat keinoja, joilla vammaisen henkilö pääsee osallistumaan ja vaikuttamaan yhdenvertaisesti yhteiskuntaan. Vammaispalvelut merkitsevät positiivista erityiskohtelua joiden kautta vammaiset henkilöt asetetaan tosiasiallisesti yhdenvertaiseen asemaan muiden kanssa. Julkisella vallalla on velvollisuus tämän toteuttamiseen.

14. Asiakkaan oikeudesta saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista säädetään asiakaslain 5 §:ssä sekä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta asiakaslain 8, 9 ja 10 §:ssä.

Asiakkaan osallistumisesta palvelutarpeen arviointiin sekä asiakassuunnitelman laatimiseen säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36, 39 ja 41 §:ssä.

Vastaajien määrä: 1

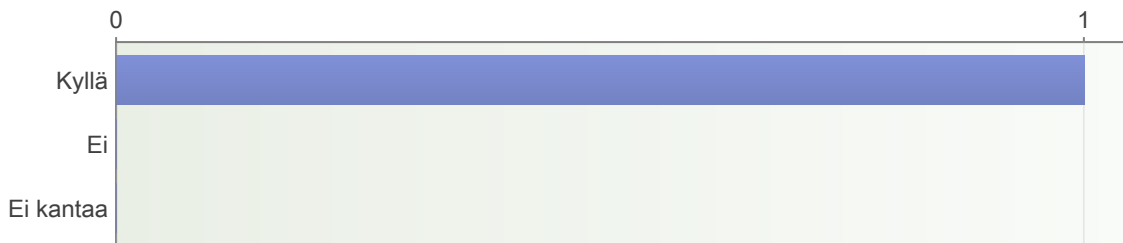
15. Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 ja 37 §:ssä.

Vastaajien määrä: 1

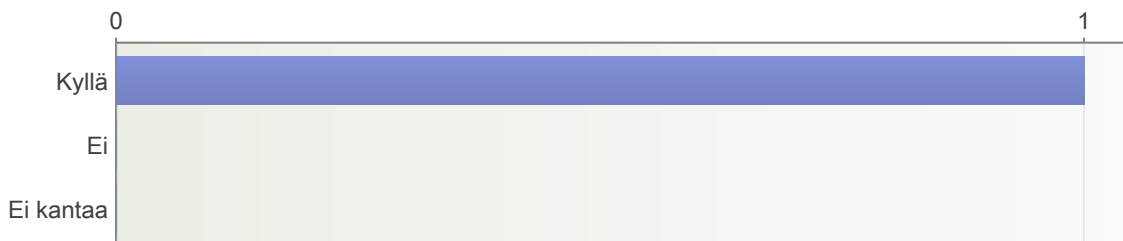
16. Asiakassuunnitelman tekemisestä ja omatyöntekijästä säädetään sosiaalihoitolain 39 ja 42 §:ssä.

Vastaajien määrä: 1

17. Palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman yhteydessä tehtävässä monialaisessa yhteistyössä ja palvelujen yhteensovittamisessa noudatetaan, mitä sosiaalihoitolain 41 §:ssä säädetään.

Vastaajien määrä: 1

18. 11. Muita huomioita 5 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto on yhdessä Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n kanssa tehnyt selvityksen; Selvitys vammaispalvelujen sosiaalialan ammattilaisten näkemyksistä vuodelta 2016. Selvityksessä tuli yksiselitteisesti esille, että vammaispalvelujen sosiaalityöntekijät kokevat tarvitsevansa lisätukea ja osaamista toimintakyvyn ja eri tavoin vammaisten ihmisten toimintakyvyn arviointiin. Olemme erittäin huolissamme sosiaalialan osaamisesta. Huolena on, miten varmistetaan hyvinkin heterogeenisten vammojen aiheuttamien toimintarajoitteiden ja niitä kompensoivien erilaisten palveluvaihtoehtojen valinnassa ja toteuttamisessa tarvittava asiantuntemus ja osaaminen, resurssointi ja tehokas organisointi. Kehitysvammat ja muut kognitiiviset vammat ja muut oireyhtymät edellyttävät erilaista asiantuntemusta ja lähestymistapaa, kuin esimerkiksi pelkästään fyysiset toimintakyvyn rajoitteisiin vastaavat palvelut. Erityisesti tulee tässä kohtaa huomioida myös se, että niin sosiaalihuoltolainsäädäntö kuin nyt tämä tuleva vammaislaki lähtee vahvasti asiakkaan yksilöllisestä tarpeesta. Se kuka kulloinkin arvioi, millä ammattitaidolla ja minkälaiset ovat vammaisen asiakkaan omat resurssit ja voimavarat valvoa ja olla mukana tässä prosessissa on haasteellinen yhtälö, mikä erityisesti vammaissosiaalityössä edellyttäisi vahventamista. Sosiaalityöntekijän tulee tunnistaa monialaisen yhteistyön tarve, mikä tulee kirjata yksityiskohtaisiin perusteisiin edellytykseksi palvelutarpeen arviointiin.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että asiakkaalle voitaisiin tehdä palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä myös päätös yksittäisestä palvelusta. Invalidiliitto toteaa, että nyt kyseessä olevassa palvelutarpeen arvioinnissa on kyse erityislainsäädännön toimeenpanosta. Tästä syystä on oletettavaa, että tilanteissa, joissa arvioitavaksi tulee vammaispalvelulain mukaisen palvelun järjestämisvelvoite, on asiakkaalla tarve myös mahdollisiin muihin sosiaali- ja terveystieteisiin palveluihin. Jotta tulevassa uudessa sote –rakenteessa voidaan parhaalla mahdollisella tavalla turvata tavoiteltava palveluintegraatio sekä asiakkaan oikeus riittäviin ja yksilöllisiin palveluihin tulisi yksityiskohtaisiin perusteluihin lisätä, että myös tällaisissa tilanteissa asiakkaalle tulee laatia asiakassuunnitelma.

19. 12. Arvioikaa seuraavia päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyviä väittämiä.

Vastaajien määrä: 1

	Kyllä	Ei	Ei kantaa	Yhteensä	Keskiarvo
Päätöksentekoon liittyvä sääntely on riittävä.	0	1	0	1	2
Päätösten toimeenpanon sääntely on riittävä.	1	0	0	1	1
Palvelujen laadun määrittämisen ja arvioinnin sääntely on riittävä.	0	1	0	1	2
Lasten ja nuorten huomioon ottamisen sääntely on riittävä.	1	0	0	1	1
Yhteensä	2	2	0	4	1,5

20. 13. Muita huomioita 6 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Luonnoksessa olevassa lakiehdotuksessa ja sen useissa erityispalveluissa palvelujen toteuttaminen perustuu asiakassuunnitelmaan. Invalidiliitto vaatii, että erityispalvelun toteuttamistavasta on aina annettava muutoksenhakukelpoinen hallintapäätös. Toteuttamista koskeva ratkaisu ei saa jäädä vain asiakassuunnitelman varaan. Usein juuri heikommassa asemassa olevien palveluiden puutteet ja oikeuksien toteutumattomuus johtuu palvelun toteuttamisesta ja siihen liittyvistä eri osatekijöistä, kuten esim. laatu, määrä, toteutustapa jne.

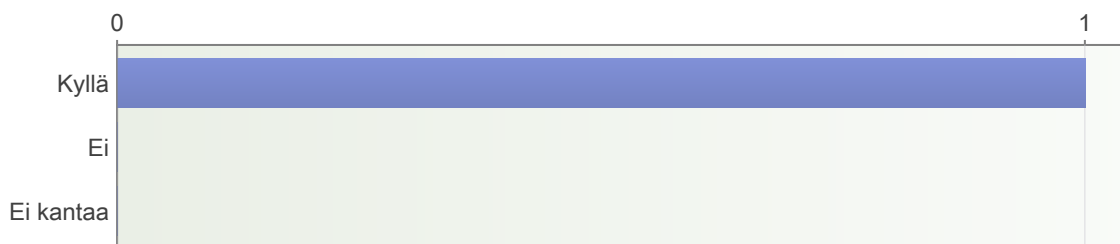
Invalidiliitto kiinnittää huomiota myös 6 §:n 2 momenttiin. Lain selkeyden kannalta tässä yhteydessä tulisi niin lain tasolla, kuin myös sen yksityiskohtaisissa perusteluissa huomioida valinnanvapauslainsäädäntö. Erityisesti asiakkaan oikeusturvan, palveluiden järjestämistavan valinnan ja oikeudesta valita palvelut myös maakunnan rajojen ulkopuolelle, näkökulmasta. Valinnanvapauslainsäädäntö on keskeinen huomioitava normisto 6 §:n päätöksenteon ja palveluiden toteuttamisen näkökulmasta. Näemme että nyt tällaisenaan luonnoksena esitettynä se sisältää ristiriidan. Pelkästään se, että tämä on mainittu 7 §:n avun ja tuen tarpeisiin vastaavien palveluiden 3 momentissa ei ole palvelujen toteuttamisen näkökulmasta riittävä. Tämän lisäksi yksityiskohtaisiin perusteluihin tulee lisätä, että asiakkaan kuulemisen lisäksi asiakkaalla tulee olla oikeus vaikuttaa palvelun toteuttamistapaan.

Lakiluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa kirjoitetaan uudesta hankintalaista (1397/2016) 108 §, jonka mukaan hankintayksikön eli tulevan maakunnan on sosiaali- ja terveyspalvelujen hankinnassa otettava huomioon kyseistä palvelua koskeva lainsäädäntö. Invalidiliitto pitää perusteltuna, että tällainen lausuma ja muistutus on kirjattu yksityiskohtaisiin perusteluihin. Invalidiliitto toivoo kuitenkin, että kyseistä kohtaa täsmennetään. Muistutamme, että vammaisen henkilö ei koskaan ole oikeudellisessa asianosaisasemassa ja sopimussuhteessa hankintalain mukaisessa menettelyssä, minkä johdosta julkinen hankinta useimmiten johtaa erityisesti vaikeimmin vammaisten yksilöllisten apuun ja asumiseen liittyvien palveluiden heikentymiseen. Hankintalaki ei edellytä asiakkaan tai asiakkaiden kuulemista. YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista edellyttää vammaisten henkilöiden kuulemista heitä koskevia asioita päätettäessä (4 artikla). Myös vammaispalvelulainsäädäntö sekä sote –lainsäädäntö edellyttävät asiakaslähtöistä, yksilöllistä ja asiakasta kuulevaa menettelyä päätöksenteossa sekä palvelujen toteuttamisessa. Tästä syystä Invalidiliitto esittää, että vammaisen asiakkaan ja hänen läheisensä kuulemisesta ja kuulemismenettelystä on säädettävä vammaispalvelulaissa.

Invalidiliiton ja muiden vammaisjärjestöjen tiedossa on useita tilanteita joissa kilpailutuksen myötä palveluasumisen tai henkilökohtaisen avun palvelutuotantoa on toimeenpanevan tahon puolelta yksipuolisesti kilpailutettu, asiakasta kuulematta. Tämän johdosta asiakkaat ovat jääneet ilman palvelua tai palvelut ovat olleet sopimattomia ja riittämättömiä. Esimerkiksi KHO 30.3.2017 Dnro 749/3/17 KHO hylkää valituksen, jossa vammaiset valittajat olivat vaatineet hallintolain 11 §:n nojalla asianosaisaseman vahvistamista ja vedonneet siihen, ettei heitä ole kuultu Kainuun SOTE -kuntayhtymän tekemässä hankintapäätöksessä kehitysvammaisten asumispalveluista. Valittajat vetosivat muun ohessa YK:n vammaissopimuksen artikloihin 4.3 valtion osallistamis -veloitteeseen sekä artikla 13 oikeudesta tehokkaaseen ja yhdenvertaiseen oikeusjärjestelmä saavutettavuuteen. Hallinto-oikeus ei ottanut tapausta käsiteltäväksi, vaan siirsi sen viran puolesta markkinaoikeudelle, joka antoi päätöksen, etteivät valittajat ole asianosaisia. Asianosaiset valittivat hallinto-oikeuden päätöksestä edelleen KHO:lle, joka totesi päätöksessään, että se hylkää valituksen ja pysyttää hallinto-oikeuden päätöksen. KHO ei siten suoraan antanut asiaratkaisua asianosaisasemasta. Invalidiliitto toteaa, että prosessuaaliset oikeusnormit eivät anna siten oikeussuojaa hankintapäätöksen kohteena olevalle vammaiselle, minkä johdosta asianvahventaminen nyt vammaispalvelulakia säädettäessä on ensiarvoisen tärkeää.

21. 14. Täydentääkö säännös asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädettyjä muita erityispalveluja?

Vastaajien määrä: 1

22. 15. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä? (Esim. sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaista sosiaalista kuntoutusta koskevaa säännöstä)?

Vastaajien määrä: 1

23. 16. Muita huomioita 8 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalista kuntoutusta tulee järjestää myös vammaisille henkilöille, eikä tätä tule unohtaa. Kuitenkin tilanteissa, joissa kyse on vammaisuudesta aiheutuvista erityistarpeista vammaisen henkilön ja hänen läheistensä tarvitsema valmennus ja tuki tulee järjestää vammaispalvelulain palveluiden perusteella.

Invalidiliitto pyytää lisäämään yksityiskohtaisiin perusteisiin valmennuksen ja tuen vammautumisen jälkeisiin tilanteisiin. Valmennusta ja tukea tarvitaan esimerkiksi uuden tilanteen ymmärtämisessä ja siihen sopeutumisessa. Tämän lisäksi valmennukseen ja tukeen olisi suositeltavaa kirjata yksityiskohtaisiin perusteluihin mahdollisuudesta toteuttaa sitä vertaistuellisena kokemusvalmennuksena, joka tukee vahvasti henkilön identiteetin vahvistumista.

Valmennusta ja tukea voitaisiin antaa henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana palveluna taikka muiden palvelujen osana. Toivomme, että yksityiskohtaisessa perustelussa tarkennetaan minkä muiden palveluiden osana valmennusta ja tukea voidaan järjestää. Onko tämä mahdollista vammaispalveluiden ja minkä muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kautta, jolloin kysymykseksi tulee myös näiden palveluiden

asiaksmaksuttomuus.

Tämä lisäksi olisi edelleen toivottavaa selkeyttää yksityiskohtaisissa perusteluissa valmennuksen ja tuen suhdetta henkilökohtaiseen apuun. Erityisen tarpeellista tämä on siinä suhteessa, että henkilökohtainen apu sisältää ns. voimavararajauksen, jonka johdosta myös yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, ettei henkilökohtaiselta avustajalta edellytetä tehtävään mitään tiettyä pätevyyttä tai koulutusta. Henkilökohtaisessa avussa on lähtökohtana, että vammaisen henkilö itse omalla toiminnallaan ohjaa henkilökohtaista avustajaa. Tästä johtuen selkeyttäminen on perusteltua. Valmennuksessa ja tuessa on sen toiminnanohjauksellinen luonne huomioon ottaen, perusteltua edellyttää palvelunantajalta tietyn kaltaista pätevyyttä jo asiakkaan oikeussuojan näkökulmasta katsottuna. Tämä asia ja sen ratkaisuesitys ei tule nyt esille lakiluonnoksesta.

24. 17. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

25. 18. Huomioita 9 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Pääpiirteissään Invalidiliitto pitää 9 § erittäin onnistuneena, kuten myös sen ansioituneita yksityiskohtaisia perusteluja. Voimavarasäännös on perusteltu ja selkeyttää palvelua kaikilta sen eri osa-alueilta katsottuna. Samalla se on hallitusohjelman säästötavoitteiden mukainen. Invalidiliitto kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että henkilökohtainen apu on lakitasolla selkeästi tarkoitettu vaikeimmin vammaisille (edellytykset välttämättä ja toistuva avun tarve), mitä on myös pidettävä tarkoituksen mukaisena. Tästä syystä yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi tarpeen tuoda esille, että henkilökohtaisen avun saaja on vaikeimmin vammaisen henkilö. Vaikeimmin vammaisuutta indisoi myös se, että tätä tullaan soveltamaan myös hengityshalvauspotilaiden hoidossa, mikä ilmenee yksityiskohtaisista perusteluista.

Tilanteissa joissa asiakkaalle on järjestetty päivittäistoimintoihin liittyvä apu vaikeavammaisten palveluasumisen kautta ja jonka lisäksi asiakkaalle on myönnetty vapaa-ajan toimintaan tai sosiaaliseen kanssakäymiseen henkilökohtaista apua, on asiakkailla useimmiten epätietoisuutta ja vaikea tunnistaa mitkä palvelut hänelle on järjestetty palveluasumisen kautta, mikä niiden määrä ja sisältö on. Pidämme erittäin hyvänä sitä, että yksityiskohtaisiin perusteluihin on kirjattu, että vammaisella henkilöllä olisi oltava tieto omia palvelujaan koskevan ostopalvelusopimuksen sisällöstä ja laajuudesta. Tämän lisäksi palvelut olisi suunniteltava ja päätökset tehtävä kokonaisuutena, jotta esimerkiksi asumista tukevien palveluiden ja henkilökohtaisen avun kokonaisuus vastaisi henkilön tarpeita. Invalidiliitto ehdottaa lisäksi tästä syystä, että asiakkaan tietoisuuden lisäämiseksi hänen omien palveluidensa rakentumisesta, kohdentumisesta, määrästä ja laadusta tulisi nämä kirjata myös selkeästi asiakassuunnitelmaan ja hallintopäätökseen.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan perustellusti, että 9 § 1 ja 2 kohtien mukaista henkilökohtaista apua toteutettaessa olisi otettava huomioon, että vammaisen henkilö voi tarvita apua päivittäisissä toimissa

esimerkiksi osallistuessaan kuntoutukseen, osallisuutta edistävään toimintaan tai käyttäessään terveys-, päihde- tai mielenterveyspalveluita. Yksityiskohtaisissa perusteluissa jatketaan, että nykyisen lainsäädännön tavoin viranomaisen on yhdenvertaisuuslain nojalla pyrittävä järjestämään palvelut siten, että ne ovat kaikkien saavutettavissa ja käytettävissä, eli minkä johdosta palvelunjärjestäjällä olisi ensisijainen vastuu henkilökohtaisen avun toteuttamisessa.

Invalidiliitto toivoo tähän kohtaan lisätäsmennystä ja viittaa tältä osin Vammaisfoorumin huhtikuussa 2015 STM:lle tekemään selvityspyyntöön; Vaikeavammaisen henkilön aseman ja avutarpeen huomioimisesta terveydenhuollossa. Yksityiskohtaisiin perusteluihin tulisi lisätä, että henkilökohtaisen avun laatu ja merkitys vaikeavammaisen henkilön turvallisuuden ja terveyden ylläpidon näkökulmasta tulee huomioida näissä tilanteissa ja henkilökohtaisen avun jatkuvuuden turvaaminen, kun ensisijainen vastuuvollinen ei järjestä riittävää henkilökohtaista apua terveydenhuollon jakson osalta mm. yhdenvertaisuuslain nojalla, joissa tulkinnaksi saattaa tulla myös kohtuullisiin mukautuksiin perustuva kohtuuttomuuden raja. Tämä toimintamalli vastaa sote-lainsäädännön tavoitteeseen toimivasta palveluintegraatiosta.

Näin esimerkiksi akuutit tilanteet sairaalahoidon aikana, joissa vammaisen henkilö tarvitsee jatkuvaluonteisesti toisen henkilön apua esim. asennon vaihtamiseksi, raajojen liikuttelemiseksi, wc ja intiimihygienian hoidossa, juomisessa, ruokailussa ja asiakas ei ole tehohoidossa vaan osastolla, jossa sairaanhoito keskittyy vain hoidon perusteella olevaan sairaudenhoitoon, ei vaikean vamman aiheuttaman toimintarajoitteen aiheuttamaan muuhun avun välttämättömään avun tarpeeseen. Osastolla sairaalahenkilöstön mitoitus ja työnkuva kohdistuu vain sairaalahoittoon perustuvaan sairaanhoitoon eikä perusvamman aiheuttaman välttämättömän avustamisen tarjoamiseen. Järjestöille on tullut useita tietoja siitä, että tällaisissa tilanteissa vammaisen henkilö on saanut painehaavoja, ei ole pystynyt yskimään, koska tarvitsee yskimisessä toisen henkilön apua ja sairauden kulku on huonontunut ja johtanut jopa hengenvaarantumisen tilanteeseen koska henkilökohtaista apua ei ole ollut saatavilla. Yleiskunnon ylläpito on kuitenkin vaikeavammaisen henkilön kohdalla erityisen tärkeää. Esimerkiksi lihassairaalle henkilölle parinkin päivän vuodelepo voi merkitä radikaalia lihaskatoa, joka on peruuttamatonta ja jota ei kuntoutuksella saa takaisin. On myös yleisesti tiedossa, että liikkumattomuus aiheuttaa komplikaatioita, kuten painehaavaumia, keuhkokuumetta ja laskimotukoksia.

26. 19. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

27. 20. Huomioita 10 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto toteaa, että nyt lausunnolla oleva luonnos muuttaa henkilökohtaisen avun toteutusta hyvään suuntaan ja kiittää siitä. Samalla se luo uhan vammaisten kannalta ensiarvoisen palvelun romuttumisesta. Esitetyn Valas -luonnoksen mukaisesti Sote – alue voisi päättää tarjotaanko henkilökohtaista apua työnantajamallin mukaan lainkaan. Lain valmistelija ei kuitenkaan ole lähtenyt tästä lähtökohdasta, mikä näkyy lakiesityksestä, jota voidaan pääpiirteissään muutoin pitää ansioituneena. Tästä oletuksesta huolimatta lain pykälämuotoilu mahdollistaa tällaisen toteutuksen.

Hyvää uudessa lainsäädännössä on mm. se, että työnantajamalliin ohjataan parantuneen suunnittelun avulla vain sellaiset henkilöt, jotka kykenevät vastaamaan työnantajuuden vaatimuksiin ja jotka haluavat tämän toteutustavan. Lakiluonnoksessa myös selkiytetään muita työnantajuuden ehtoja. Lainsäädännön muutoksen lisäksi myös henkilökohtaisten avustajien palkkahallinto on viimein tulossa nykyaikaan. Esimerkiksi Etera –työeläkeyhtiöllä on yhteistyöhankkeita usean kunnan kanssa henkilökohtaisen avun työnantajuuden hallinnointiin liittyvän konseptin osalta, jonka tavoitteena on kattava, edullinen ja toimiva sähköinen palvelu. Esimerkin kaltainen palvelu mahdollistaa hoitamaan kaikille osapuolille läpinäkyvästi ja tehokkaasti tällä hetkellä usealla alueella olevat turhaankin haasteelliseksi koetut ja kehittymättömät hallinnolliset järjestelmät: kunnalle/maakunnille, työnantajalle ja avustajalle. Esimerkin kaltaisella konseptilla työnantajamallista poistuu keskeiset järjestelmään koetut ongelmien lähteet: saadaan ihmiset oikeisiin palveluihin, täsmällisemmät ehdot ja toimiva hallinto.

Invalidiliitto toteaa, että jotta voidaan varmistaa, että henkilökohtainen apu toteutuu vammaiselle henkilölle sopivalla tavalla sekä yhteiskuntataloudellisesti kestävällä tavalla uusissa sote –palvelurakenteissa, tulee työnantajamalli säätää aina yhdeksi vaihtoehtoiseksi toteuttamistavaksi. Työnantajamalli turvaa myös parhaiten vaikeimmin vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden työoikeudellisen direktio-oikeuden perusteella. Työnantajamallilla on vuosikymmenten perinne kansainvälisessä vammaisten ihmisten itsenäisen elämän liikkeessä. Ainoastaan työnantajamallissa vammaisen henkilön ja hänen avustajansa lisäksi ei ole kolmansiä osapuolia eikä näiden tavoitteita, rajoitteita, toimintamalleja, käytänteitä, kulttuuria, henkilösuhteita jne. taustatekijöitä mutkistamassa ja rajoittamassa avustamista ja täten vammaisen omaa henkilökohtaista elämää.

Näistä perustelluista syistä johtuen Invalidiliitto vaatii 10 § 1 momentti Henkilökohtaisen avun toteuttaminen seuraavaa pykäläformulaatiota;

”Henkilökohtainen apu on toteutettava käyttäen seuraavia toteuttamistapoja:

- 1) työnantajamalli, jossa vammaisen henkilö toimii henkilökohtaisen avustajan työnantajana;
- 2) asiakassetelimalli, jossa maakunta antaa vammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avun hankkimista varten valinnanvapauslaissa tarkoitetun asiakassetelin; ja
- 3) palvelumalli, jossa maakunta tuottaa henkilökohtaisen avun palvelut itse tai yhteistoiminnassa muiden maakuntien kanssa tai hankkii ne sopimuksiin perustuen muulta palvelun tuottajalta.”

Työnantajamallin lisäksi maakunnassa tulisi aina olla käytössä myös palvelumallit, jotta voitaisiin varmistaa henkilökohtaisen avun toteuttaminen vammaiselle henkilölle sopivalla tavalla.

Haluamme todeta lisäksi, että säännöksessä on myös paljon hyvää. Eryyisen hyvä on sijaisjärjestelyjen huomioiminen, jota ei ole aiemmin ollut. Invalidiliitto ei kuitenkaan kannata esitettyä 10 § 3 momenttia jonka mukaan lakitasoisesti säännellään nimenomaisesti siitä, että asiakassuunnitelmaan on kirjattava henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyt työsuhteen päättyessä. Tämä voidaan todeta yksityiskohtaisissa perusteluissa ja asiakassuunnitelmissa arvioida tämän kirjaamisen toteuttaminen. Merkittävää ei ole se, päättykö työsuhte vai ei vaan se, että onko asiakkaalla syystä tai toisesta käytettävissään henkilökohtainen avustaja ja näin ollen tarvitsemaansa välttämätöntä apua saatavilla.

Invalidiliitto toteaa, että merkittävämpää pykälätasolla on nimenomaisesti tuoda velvoittavana esille se, että tilanteissa, joissa henkilökohtainen apu on järjestetty työnantajuuden kautta, järjestävän tahon tulee antaa riittävä turva välttämättömän avun häiriötilanteisiin siten, ettei avun saanti katkea. Tämä tulisi olla pääperiaate riippumatta siitä, millä tavalla henkilökohtainen apu on käytännössä järjestetty. Näinhän voi käydä myös palvelumallissa tai tilanteessa, jossa eri järjestämistapoja on yhdistelty.

Toteamme lisäksi, että työsuhteiden päätymiset ovat irtisanomisajasta johtuen jollain tavalla yleensä ennakoitavissa. Tästä johtuen pääsääntöisesti normaalit työsuhteiden vaihdostilanteet eivät aiheuta häiriöitä avun saantiin. Useimmilla työnantajilla on mahdollisuus ja yleensä myös käytännön pakko rekrytoida myös lyhytaikaista työvoimaa sairaslomien, vuosilomien, perhevapaiden ja muiden vastaavien tilanteiden kohdalla. Erityisesti runsaissa tuntimäärissä mukaan lukien ympärivuorokautinen henkilökohtainen avustus työntekijöiden lukumäärä vuositasolla vaihtelee keskimäärin kahdeksan ja kahdenkymmenen välillä, jonka lisäksi listoissa voi olla mukana pyynnöstä kutsuttavia sijaisia. Tämä tarkoittaa, että työsuhteita syntyy ja päättyy ilman, että se välttämättä suoraan vaikuttaa henkilökohtaisen avun läsnäoloon avustamisessa.

Mitä ennalta arvaamattomampi, äkillisempi häiriötilanne on, sitä akuutimpi riski on siitä, että avun saanti katkeaa. Nämä häiriötilanteet voidaan siis jakaa tilanteisiin, jotka tapahtuvat työsuhteen voimassa ollessa, työsuhteen poikkeavissa päättymistilanteissa sekä vaikeassa työmarkkinatilanteessa. Työsuhteen voimassa ollessa tällaisia ovat tyypillisesti äkilliset sairaslomat, perhevapaat, työaikajärjestelyt ja työterveyshuoltokäynnit. Työsuhteen poikkeavat päättymistilanteet liittyvät koeaikapurkuun, harvemmin työsuhteen muuhun purkuun.

Välttääkseen asiaankuulumatonta ja tehotonta byrokratiaa Invalidiliitto ehdottaa 10 §:n 3 momenttiin henkilökohtaisen avun toteuttaminen formulaatiossa huomioitaisiin asia esim;

”Asiakassuunnitelmaan on kirjattava henkilökohtaisen avun järjestämisen toteuttamistavat työsuhteen sijaisjärjestelyissä sekä häiriötilanteissa.”.

28. 21. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

29. 22. Huomioita 11 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto katsoo, että säännös on selkeyttävä ja kannatettava. Invalidiliitto toteaa kuitenkin, että maakunnan olisi aina avun toteuttamistapaa harkittaessa varmistettava riittävien työnantajamallin edellyttämien palvelujen saatavuuden. Nyt yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan; ”Maakunnan olisi jo avun toteuttamistapaa harkittaessa otettava huomioon, onko riittäviä työnantajamallin edellyttämiä palveluja saatavilla.”. Lause tulee poistaa. Invalidiliitto pyytää kirjattavaksi tähän kohtaan; ”Maakunnalla tulee olla velvoite palkkahallinnon ja työnantajavelvoitteiden korvaamiseen siltä osin, kun kyseessä on välttämättömät ja kohtuulliset työnantajana toimimisesta aiheutuvat kulut, joita ilman avustamiseen ja työsuhteeseen ei ole voitu ryhtyä tai sitä jatkaa.”. Tämä tulee lisätä pykälän 4 momentin yksityiskohtaisiin perusteluihin tarkennukseksi niihin kuluihin joiden perusteella korvataan välttämättömiä ja kohtuullisia työnantajana toimimisesta aiheutuvia kuluja.

Tämän lisäksi asiakkaan oikeusturvan ja palvelun eri osa-alueiden vastuunjaon ja selkeyden osalta työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa on asiakassuunnitelman lisäksi annettava perusteiden määräytymisen osalta aina muutoksenhakukelpoisessa hallintopäätöksessä.

Invalidiliitto ehdottaa, että tämä tulee kirjata 11 § 4 momenttiin: ”Maakunnan on työnantajamallissa korvattava työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kulut. Työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korjaamistapa on kirjattava hallintopäätökseen ja asiakassuunnitelmaan.”

30. 23. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

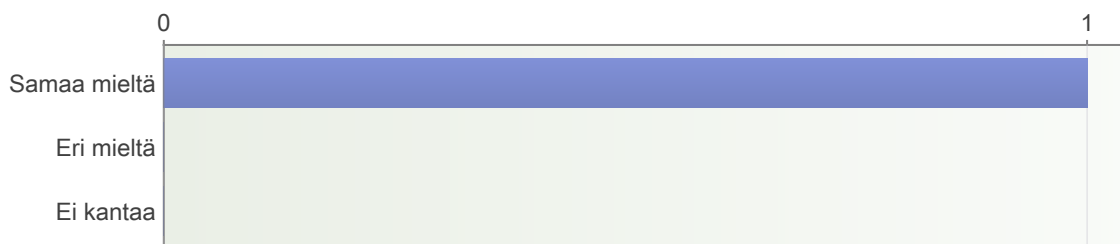
31. 24. Huomioita 12 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Asumisen tuen kokonaisuutta tulee selventää suhteessa sosiaalihuoltolakiin. Vammaispalvelulain perusteella järjestettävän asumisen tulee lisäksi aina olla asiakkaalle myös siihen liittyvien asumisen mahdollistavien erityispalveluiden osalta maksuton, kuten tälläkin hetkellä. Invalidiliiton mielestä asumista tukevien palveluista kirjattu pykälä ei kuitenkaan turvaa asumista tukevien palvelujen riittävyyttä eikä laatua. Vaikeimmin vammaisten ihmisten asumista tukevia palveluja ei tule toteuttaa sosiaalihuoltolain mukaisena palveluasumisena.

32. Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä ehdotetun lain mukaisena palveluna.

Vastaajien määrä: 1

33. Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä lastensuojelulain mukaisena avohuollon sijoituksena ilman huostaanottoa.

Vastaajien määrä: 1

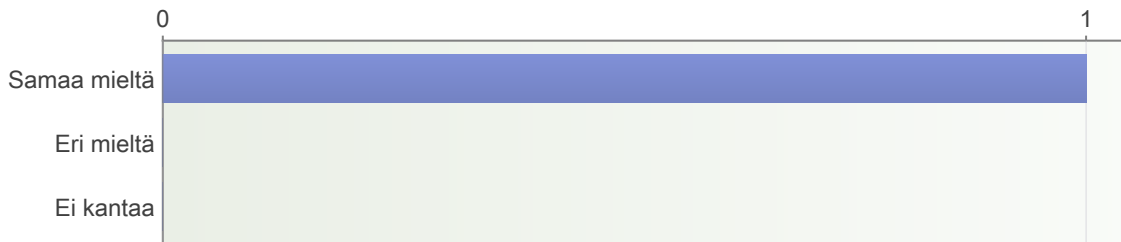
34. Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä sekä ehdotetussa laissa että lastensuojelulaissa siten, että ehdotettu laki on ensisijainen.

Vastaajien määrä: 1

35. Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi tehtävä ilman huostaanottoa avohuollon sijoituksena myös pidemmäksi aikaa.

Vastaajien määrä: 1

36. Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi aina tehtävä lastensuojelulain periaatteiden ja säännösten mukaisesti.

Vastaajien määrä: 1

37. 26. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin liittyen tilanteisiin, joissa lapsi asuu erossa vanhemmistaan tai huoltajistaan?

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto toteaa, että lasten asumisen järjestämisessä tulee korostaa perheen tuen tarvetta ennen ulkopuolelle sijoittamista.

38. 27. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

39. 28. Huomioita 14 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto pitää säännöstä hyvänä ja se pitää sisällään parannuksia nykyiseen. Erityisen hyvä on, että asiakkaalle on hänen pyynnöstään annettava arvio etukäteen korvattavista kustannuksista ja asiakkaalla olisi edelleen oikeus teettää itse tai hankkia laissa tarkoitetut muutostyöt tai itsenäistä suoritumista mahdollistavat välineet tai tekniset ratkaisut. Yksityiskohtaisissa perusteluissa on huomioitu myös asunnon palauttamiseen liittyvä korvaus, mikä on aiheuttanut ongelmia erityisesti vähävaraisten vammaisten henkilöiden vuokrasuhteiden päättyessä. Invalidiliitto toteaa, että maakunnan korvausvelvollisuuden laajuuden kohdentaminen vain välttämättömien vammasta tai sairaudesta johtuvan toimintarajoitteen edellyttämien muutostöiden korvaamiseen on perusteltu. Korvausvelvollisuus kytketään lisäksi vielä korvattavien kustannusten kohtuullisuus arviointiin. Invalidiliitto pitää hyvänä yksityiskohtaisissa perusteluissa kirjausta saunan muutostöistä pesutilojen muutostyön yhteydessä.

Invalidiliitto pitää perusteltuna, että asuntoon kuuluvat laitteet sekä tarvittavat tekniset ratkaisut siirrettäisiin osaksi lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineitä lukuun ottamatta auton hankintaan (19 §) myönnettävää taloudellista tukea. Tilanteessa, jossa liikkumiseen ja muuhun toimintakykyyn tarvittavat apuvälineet arvioidaan saman toimijan taholta, tulevat apuvälineiden yksilöllisessä tarvearvioinnissa kokonaisuus huomioiduksi nykyistä paremmin. Lisäksi käytönopetus toteutuisi keskitetymin ja varmemmin.

40. 29. Onko lyhytaikainen huolenpito tarpeellinen palvelu?

Vastaajien määrä: 1

41. 30. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihoitolain (1301/2014) säännöksiä (esim. SHL:n 19 §:n mukaista kotipalvelua koskevaa säännöstä) tai omaishoidon tuesta annettua lakia?

Vastaajien määrä: 1

42. 31. Huomioita 15 §:n sisältöön.

Ei vastauksia.

43. 32. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

44. 33. Huomioita 16 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan; ” Päiväaikaisen toiminnan osallistujat olisivat yleensä henkilöitä, jolle tulisi myöntää kuljetuspalvelua.”. Tällaisenaan lause luo olettan siitä, että kuljetuspalvelu olisi kriteeri päiväaikaiselle toiminnalle tai, että päiväaikaista toimintaa tarvitsevilla olisi aina kuljetuspalvelu käytössään. Esimerkiksi monet aivovammaiset eivät tarvitse kuljetuspalvelua joskin päivätoiminnan kylläkin.

45. 34. Turvaako säännös vammaisen henkilön liikkumisen?

Vastaajien määrä: 1

46. 35. Muita huomioita 17 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto toteaa, että säädös on erittäin epäselvä suhteessa sosiaalihuoltolaissa säädettyyn liikkumisen tukeen ja se edellyttää erityis- ja yleislainsäädännön suhteen selkeyttämistä ja täsmentämistä.

Invalidiliitto teki 2014 selvityksen yhdessä Kuntoutussäätiön kanssa; Toteutuuko liikkumisen vapaus? Kokemuksia ja näkemyksiä vammaisten henkilöiden liikkumisen mahdollisuuksista Suomessa liikkumisen vapaudesta. Invalidiliitto teki myös jäsenkyselyn vammaislainsäädännön uudistamisen lakiluonnoksesta. Molemmista selvityksistä tulee selkeästi esille, ettei julkinen liikenne kykene vastaamaan vaikeimmin vammaisten liikkumisen tarpeisiin. Erityisen haavoittuvainen liikkumisen osalta ovat syrjäseutujen ja muiden haja-asutusalueiden vammaiset henkilöt. Julkinen liikenne mukaan lukien vaihtelevat sääolosuhteet ja rakennettu ympäristö on edelleen hyvin esteellistä. Invalidiliiton ja Kuntoutussäätiön selvityksestä ilmeni, että ainoastaan vajaa puolet vastaajista totesi, että heidän asuinalueellaan on liikuntavammaisille soveltuvaa joukkoliikennettä ja heistäkin suurin osa totesi, ettei sitä ole riittävästi. Pyörätuolin käyttäjistä 36 % totesi, ettei ole soveltuvaa joukkoliikennettä. Julkista liikennettä kykeni itsenäisesti käyttämään vain 4 % pyörätuolin käyttäjistä ja näistä avustettuna 69 %. Keskimäärin henkilöt joilla oli oma auto olivat itsenäisempiä ja heistä 35 % pystyi käyttämään itsenäisesti julkista liikennettä ja heistä 2/3 kokivat autonomiansa liikkumiseen hyväksi. Selvityksessä tiedusteltiin myös kuljetuspalveluiden toimivuuden vaikutuksesta autonomiaan. Mielenkiintoista oli todeta, että vastaajat kokivat kodin ulkopuolisen liikkumisen autonomian sitä huonommaksi mitä useammin hänelle oli myönnetty vaikeavammaisten kuljetuspalvelu. Asiaa voidaan tulkita monelta eri kantilta, mutta esimerkiksi kaupungissa keskitettyjen järjestelyjen yhdistelyyn osoitettiin paljon kritiikkiä ja vain 9 % vastaajista oli saanut niin sanotusti vapautuksen. Selvityksestä voidaan kuitenkin tehdä se johtopäätös, että huolestuttavaa on, että autonomiansa kodin ulkopuolella huonoksi kokevat antoivat muita huonomman arvosanan kuljetuspalveluille. Tämä tarkoittaa sitä, että ne jotka kaikkein eniten tarvitsevat tukea liikkumisessa kokivat etteivät saa sitä ja olivat kaikkein kriittisimpiä.

Invalidiliitto toivookin selkeyttä niihin periaatteisiin, millä perusteella lain valinta tehdään asiakkaalle sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain liikkumisen tuen ja palvelun välillä ja miten turvataan kokonaisuudessa

nimenomaan niiden ja vammaisten henkilöiden liikkumisen tarpeet, jotka ovat täysin riippuvaisia kuljetuspalveluista. Kuljetuspalvelut tulee järjestää yksilöllisesti vamman edellyttämän tarpeen mukaisesti. Oikeutta yksinkulkuoikeuteen ja mahdolliseen irroitukseen keskitetyn kuljetuspalvelun käytöstä tulee täsmentää, jotta myös kaikkein haavoittuvaisimmassa asemassa olevat asiakkaat voivat saada yksilöllisen ja saavutettavan kuljetuspalvelun.

47. 36. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

48. 37. Huomioita 18 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto toteaa, että tässäkin yhteydessä on syytä tarkentaa ehdotetun vammaislain ja sosiaalihuoltolain välistä kuljetuspalvelun laajuutta. Huomautamme, että sosiaalihuoltolain yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole mainintaa liikkumisalueesta kun taas ehdotetun vammaislain puolella puhutaan toiminnallisesta alueesta sekä asuinkunnan ja lähikunnan alueesta. On varmistettava, että sosiaalihuoltolain mukainen kuljetuspalvelun soveltaminen ei rajoita vammaisen henkilön liikkumisen aluetta. Tämä on mahdollista kun tulevaisuudessa julkisesti rahoitettavia matkoja järjestetään keskitetysti.

Invalidiliitto muistuttaa, että työmatkojen osalta tulee varmistaa, että lainsäädäntö mahdollistaa työmatkan kuljetuspalvelun. Mahdollisuus kuljetuspalveluun työmatkojen osalta tulee kattaa vähintään työvoimahallinnon määrittämän alueellisen työssäkäyntialueen.

Invalidiliitto pitää erittäin hyvänä esim. leasing auton mahdollisuutta työelämässä ja yritystoiminnassa, koska toisin kuin työssäkäyntialue, työ- ja yritystoiminnan ns. toiminta-alueetta ei voi määritellä. Leasing auton käyttö koetaan järkevänä nimenomaan työssäkäyntialueen ulkopuolisilla alueilla tapahtuvaan yritystoiminnan harjoittamiseen. Samalla myös pitää mahdollistaa esim. henkilökohtaisen avustajan mahdollisuus kuljettaa leasing-autoa. Leasing-auton käyttömahdollisuus antaa vammaiselle henkilölle yhdenvertaisen kodin ulkopuolisen liikkumisen mahdollisuuden kuin vammattomillakin. Tämä toimintamalli tukee YK:n vammaissopimuksen 20 artikla, henkilökohtainen liikkuminen. Invalidiliitolla on tiedossa, että Eksoten alueella on keväällä 2016 käynnistynyt pilotti leasing-auton käytöstä. Tässä on mukana yksi henkilö. Hänen kokemuksensa tästä liikkumisen palvelumuodosta ovat erittäin hyvät suhteessa elämän tilanteen edellyttämään yksilöllisiin, itsenäisen liikkumisen tarpeisiin. Selvitysmies Kalle Könkkölän laatiman selvityksen mukaan leasingauto ei aiheuta liikkumisen palveluihin lisäkustannuksia vaan tuo säästöjä.

49. 38. Huomioita 19 §:n sisältöön.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto toteaa, että lakiesityksen yksityiskohtaiset perustelut on kirjoitettu osin siten, että sekoittuminen lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineisiin on mahdollinen. Arvioitavaksi poistettavuuden osalta yksityiskohtaisista perusteluista tulee harkita kohta, jossa todetaan; "... henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia jalkineita. Erityiset muokkaukset jalkineisiin esim. virheasennosta johtuvista syistä". Toteamme, että esimerkiksi ortoosit ja erityisjalkineet edellyttävät lääketieteellistä arviota ja kuuluvat terveydenhuollon lainsäädännön puolelle terveydenhuollon ammattilaisen arvioitavaksi. Näillä edellä mainituilla kuvauksilla viitataan esim. lääkinnällisen kuntoutuksen korvattaviin ortopedisiin jalkineisiin (Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2016, versio 1.0; 06 33 ORTOPEDISET JALKINEET). Yksityiskohtaisista perusteluista toteamme vielä seuraavaa, että Ylimääräisiä vaatekustannuksia ei enää korvata Kelan toimesta (laki vammaisuuksista 10 § erityiskustannukset). Samoin erityisravintoa koskeva kohta, johon lain yksityiskohtaiset perustelut viittaavat vammaisuuksista annettu laki (570/2007) 2 §:n 3 momentti on kumottu lailla 11.12.2015/1452. Pidämme kuitenkin kannatettavana sitä, että vammaisen henkilön yksilöllinen avun tarve voisi erityisestä syystä edellyttää kustannusten korvausten korottamista.

Lisäksi pyydämme huomioimaan, että valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2016, versio 1.0 luonnos todetaan seuraavaa: "12 18 Polkupyörät - erityisominaisuuksilla varustettuja polkupyöriä voidaan luovuttaa ensisijaisesti lapsille, kaksipyöräisiä polkupyöriä ei luovutettaisi apuvälineinä, mutta lisävarusteita voidaan korvata lääkinnällisenä kuntoutuksena. 12 18 15 03 Rikshat: Tandempyöriä ei luovutettaisi lainkaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä."

50. 39. Huomioita 3 luvun säännöksiin.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto pitää lukua ja muutoksenhaun osalta onnistuneena. Erityisen tärkeää on, että vammaiselle ihmiselle subjektiivisista oikeuksista on mahdollisuus hakea muutosta korkeammalta hallinto-oikeudelta. Invalidiliitto pitää lain toteutumisen, asiakkaiden yhdenvertaisen oikeusturvan, lain soveltamisen ennakoitavuuden ja riittävän oikeuskäytännön saamisen osalta tätä välttämättömänä.

51. 40. Huomioita 4 luvun säännöksiin.

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto toteaa, että lakiesityksen 29 § siirtymäsäännös on välttämätön ja pitää säännöstä hyvänä. Erityisesti vaikeimmin vammaisten henkilöiden palveluissa on kyse keskeisesti yhdenvertaisuuden ja välttämättömän huolenpidon turvaamisesta ja muista perusoikeuksista, näin erityisesti pitkäaikaisissa ja elämänmittaisissa perustavaa laatua koskevien päivittäistoimintoja turvaavien palveluiden osalta. On hyvä, että pykälässä todetaan; "Palveluntarpeen uudelleen arviointi voitaisiin aina aloittaa vammaisen henkilön aloitteesta tai maakunnan aloitteesta silloin, kun se on asiakkaan muuttuneen palvelutarpeen mukaista.". Merkitystä on nimenomaan sillä, että uudelleen arviointi tapahtuu asiakkaan muuttuneen palveluntarpeen johdosta eikä järjestelmälähtöisistä syistä.

Invalidiliitto esittää, että tämän lisäksi yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi tuoda esille, ettei palvelutarpeen uudelleen arviointiin tule ryhtyä, jos se on asiakkaan edun vastaista. Lisäksi yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi nostaa esille hallintolain 2 luvun 6 §:n mukainen luottamuksensuojaperiaate. Luottamuksensuojaperiaate oikeuttaa vammaisen henkilön luottamaan viranomaisten päätösten ja vakiintuneiden käytäntöjen pysyvyyteen. Samalla periaate antaa oikeusturvaa äkillisiin ja odottamattomiin asiakkaan kannalta kielteisiä viranomaispäätöksiä vastaan.

52. 41. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin lakiesitykseen liittyen?

Vastaajien määrä: 1

- Invalidiliitto kiittää vammaisten osallisuuden mahdollistamisesta tässä lainsäädäntöprosessissa. Yhteisen prosessin kautta nyt luonnoksella oleva lakiesitys on pääpiirteissään erittäin kannatettava ja hyvä kokonaisuus. Invalidiliitto haluaa kuitenkin tuoda esille, että koska kyseessä on erityislainsäädäntö, olisi perusteltua arvioida onko tämän lain kautta perusteltua toteuttaa muita palveluita ja tukimuotoja kuin subjektiivisia oikeuksia. Olisiko esimerkiksi muut yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat tuet perusteltua järjestää muun lainsäädännön kautta? Entä miten asiantuntemus ja saman asian säätelemisen päällekkäisyyden ennaltaehkäisy? Esimerkkinä välineet, koneet ja laitteet, mutta myös asunnonmuutostöihin liittyvät muutokset, jotka edellyttävät erityistä toimintakyvyn ja teknisten asiantuntemuksen olemassaoloa, jotka luonnollisemmin olisivat saatavilla muilta sektoreilta vrt. apuvälinepalvelut.

Lausuntopyyntökyselyyn vaihtoehdot: kyllä, ei ja ei kantaa oli hankala, koska useimmiten säännös oli kannatettava lisättyä antamillamme perustelluilla kommentteilla, jotka kuitenkin näemme välttämättöminä jotta säännös olisi absoluuttisesti hyväksyttävä.

2 luku 7 § Avun ja tuen tarpeisiin vastaavat palvelut. Lain soveltamiseen ja selkeyden kannalta olisi suositeltavaa, että jo tässä pykälässä ilmenisi, mitkä avun ja tuen palveluista ovat subjektiivisia oikeuksia ja mitkä määrärahasidonnaisia.

Määritelmät 3 § toivomme poistettavaksi yksityiskohtaisista perusteluista 1 kohdan käsitteen apuväline, joka viittaa lääkinälliseen kuntoutukseen ja muuttamaan sen muotoon; tekninen väline. Kiinnitämme huomiota myös nuoren henkilön määritelmään siltä osin, että nuorisolaisissa nuori henkilö on määritelty 29 -vuotiaaksi saakka ja toisaalta sosiaalihuoltolaisissa 24 -vuotiaaksi.